

PUBLICZNOPRAWNE FORMY PRZECIWDZIAŁANIA ZJAWISKU TZW. UCIAŹLIWOŚCI ODOROWEJ WYNIKAJĄCEJ Z DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ OPARTEJ NA PRODUKCJI TRZODY CHLEWNEJ W FERMACH WIELKOTOWAROWYCH

Michał Hejbudzki✉

Katedra Prawa Cywilnego II i Gospodarczego, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ul. Warszawska 98, 10-702 Olsztyn, **Polska**

ABSTRAKT

Ujemnym skutkiem zachodzących w rolnictwie procesów komercjalizacji i intensyfikacji produkcji rolnej jest stopniowa degradacja środowiska oraz konflikty społeczne. Szczególnie destrukcyjny wpływ w tym zakresie odnotowywany jest w związku z działalnością tzw. agrokoncernów przybierających postać ferm, w których dochodzi do koncentracji dużej liczby zwierząt.

W opracowaniu opisano jeden z prawnych aspektów dotyczących funkcjonowania ferm postrzeganych jako czynnik odorogeny dla powietrza. Rozważania ograniczono do ferm trzody chlewnej, co wynika z faktu, że rynek wieprzowiny należy do istotnych w Polsce branżowych rynków rolnych. Celem artykułu stała się analiza obowiązujących *de lege lata* w polskim systemie normatywnym instrumentów publicznoprawnych służących do przeciwdziałania zjawisku tzw. uciążliwości odorowej wynikającej z działalności rolniczej opartej na produkcji zwierząt w fermach wielkotowarowych.

Przeprowadzone rozważania doprowadziły do wniosku, że polskie regulacje, podobnie jak przepisy UE, nie wprowadziły odpowiedniej normy dotyczącej ochrony powietrza przed zapachami, lecz tylko przed określonymi substancjami w powietrzu. Obecnie istnieją tylko przepisy, które wywierają wpływ na zmniejszenie uciążliwości zapachowych, ale czynią to niejako przy okazji i w niepełnym zakresie. Brak przepisów odnoszących się do zapachów sprawia, że nie mogą być one badane w procesie użyskiwania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację fermy trzody chlewnej. Okoliczność wytwarzania przez takie fermy nieprzyjemnych zapachów nie może sama w sobie stanowić o formalnych rozstrzygnięciach administracyjno-prawnych. W szczególności nie jest możliwe wydanie skutecznej prawnie decyzji o odmowie ustalenia środowiskowych uwarunkowań zgody na realizację fermy trzody chlewnej ze względu na brak uregulowań prawnych w zakresie odorów i metod ich oceny.

Brak regulacji prawnych określających procedurę dokonywania miarodajnych analiz rozprzestrzeniania się emisji odorów uniemożliwia dokonanie prawidłowej i właściwej oceny oddziaływania takich przedsięwzięć na środowisko, w tym na zdrowie ludzi. Mimo to wykładnia stosowana przez sądy administracyjne pozwala przyjąć, że także odorowy aspekt powinien być brany pod rozwagę przy wydawaniu takich decyzji. Jako że istniejące instrumenty prawne wprowadzają bardzo ograniczoną i niezadowalającą ochronę prawną mieszkańców rejonów, w których funkcjonują takie fermy, niezbędne okazuje się sięganie do konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju, ogólnych zasad

✉michalhejbudzki@wp.pl

prawa środowiska, a nawet do ustaleń WHO i orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Świadczy to o ujawnieniu się w judykaturze wyraźnego nurtu, w którym dostrzegane są nie tylko prawa osób do życia w wolności od uciążliwości zapachowych, ale także, w ślad za nimi, konieczność ich ochrony metodami prawnymi.

Z wymienionych względów zagadnienie uciążliwości zapachowych wymaga wprowadzenia kompleksowego i systemowego rozwiązania. Dlatego należy uznać, że podjęcie próby normatywnej regulacji tego obszaru życia społeczno-gospodarczego, polegającej na wypracowaniu klarownych i precyzyjnych zasad dotyczących standardów zapachowych i metod oceny zapachowej jakości powietrza jest możliwe, zasadne i pożądane.

Słowa kluczowe: uciążliwości zapachowe, problematyka odorowa, działalność agrokoncernów, fermy wielkotowarowe, produkcja trzody chlewnej, ochrona środowiska

WPROWADZENIE

Niedobory żywności występujące na skutek toczonych w XX w. wojen światowych stworzyły podstawę do wykrystalizowania się koncepcji (Brand 2002) oparcia systemu produkcji rolnej na idei maksymalizacji wytwarzania produktów rolnych z jednoczesną optymalizacją kosztów tej produkcji. Włączenie tej koncepcji w proces formowania polityk narodowych państw europejskich, a następnie Wspólnej Polityki Rolnej realizowanej w ramach EWG zaowocowało na płaszczyźnie ekonomicznej dążeniem do wytwarzania możliwie dużych ilości taniej żywności. Stan uprzemysłowienia rolnictwa stworzył podstawy do postrzegania producenta rolnego jako przedsiębiorcy (Budzinowski 2002, Szymecka 2009, Pietraszewski 2010, Naworski 2012, Wyrok SN z 3.10.2014 r., V CSK 630/13, OSNC 2015, nr 7–8, poz. 96; Uchwała SN z 26.02.2015 r., III CZP 108/14, OSNC 2016, nr 1, poz. 2; Wyrok SA w Katowicach z 22.09.2016 r., I ACa 314/16, Lex nr 2115420), co pozwoliło mu korzystać z dobrodziejstw płynących z zasady swobody działalności gospodarczej. Ujemnym skutkiem zachodzących w rolnictwie procesów komercjalizacji (Budzinowski, Zmiany 2002) i intensyfikacji produkcji rolnej była stopniowa degradacja środowiska oraz konflikty społeczne (Woźniak i in. 2006). Okoliczności te skierowały strumień zainteresowania zagadnieniami tradycyjnie zarezerwowanymi do tej pory dla doktryny prawa rolnego na ich nowe ujęcie poprzez pryzmat wymogów stawianych w obszarze przepisów z zakresu ochrony środowiska (Budzinowski 2008, Budzinowski i in. 2011). Szczególnie destrukcyjny

wpływ w tym zakresie odnotowywany jest w związku z działalnością tzw. agrokoncernów przybierających postać ferm, w których dochodzi do koncentracji dużej liczby zwierząt (Ryszkowski 2004, Przybyła 2004, Kilanowski 2004). Zjawisko to dotyczy także Polski, w której przemysłowe fermy tuczu trzody chlewnej początkowo zdominowane były przez PGR-y, zaś następnie nierzadko stanowiły podwaliny dla ferm działających w ustroju kapitalistycznym (Wieland 2004, Kilanowski 2004). Spektrum polskich przepisów przeciwdziałania uciążliwościom wywoływanym funkcjonowaniem takich ferm obejmuje figury jurydyczne zarówno z zakresu prawa prywatnego, jak też publicznego. Wśród tych z pierwszej grupy na czoło wysuwa się cywilistyczna konstrukcja roszczeń z tytułu immisji, aczkolwiek nie można wykluczyć wypadków, w których immisja nieprzyjemnych gazów doprowadzać może do naruszenia dóbr osobistych (Wyrok SA w Gdańsku z 17.02.2015 r., I ACa 448/14, Lex nr 1765943). Niestety okazuje się ona pomocna tylko w przypadku indywidualnego poszukiwania ochrony prawnej przez poszkodowanych. Z kolei instytucje normatywne, które w sposób kompleksowy zmiernają do wyznaczenia granic pomiędzy prawnie uznawanymi wartościami naczelnymi oraz interesami poszczególnych podmiotów, pozostają w kręgu oddziaływania prawa publicznego. Główną rolę odgrywa tutaj państwo, które z pozycji imperium przejmuje na siebie rolę arbitra w procesie godzenia tych dóbr.

W rezultacie weryfikacja wprowadzanych ograniczeń normatywnych w zakresie prowadzenia ferm wielkotowarowych powinna przebiegać wzdłuż osi

wyznaczonej konstytucyjnie zagwarantowanymi wartościami. Z jednej strony wyraża ją przyjęty w art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.) przez Rzeczpospolitą Polską obowiązek zapewnienia ochrony środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Z drugiej strony rzeczona oś wytycza wyrażona w art. 20 Konstytucji zasada wolności działalności gospodarczej (Ciechanowicz-McLean 2015, Korzeniowski 2009, Trzcńska 2006), której ograniczenia, zgodnie z art. 22 Konstytucji, dopuszczalne są tylko w drodze regulacji na poziomie ustawowym z jednoczesnym spełnieniem przesłanki realizacji ważnego interesu publicznego.

Ramy tematyczne wyznaczone tytułem opracowania, jak też konieczność zachowania zwięzłości wywodu nie pozwalają na przedstawienie szerokiego wachlarza skutków ekologicznych, środowiskowych, ekonomicznych, prawnych i społecznych ujawniających się na obszarach położonych w sąsiedztwie ferm, a związanych z ochroną powietrza, gospodarką odpadami, nawozami naturalnymi, gospodarką wodno-gruntową i emisją hałasu. W dodatku następstwa takie do pewnego stopnia determinowane są również rodzajem chowanych zwierząt i zależą m.in. od tego czy przedmiotem produkcji jest drób, zwierzęta futerkowe, trzoda chlewna, bydło czy jeszcze inne zwierzęta. Dlatego w prezentowanym opracowaniu skoncentrowano się na jednym z prawnych aspektów dotyczących funkcjonowania ferm postrzeganych jako czynnik odorogenny dla powietrza. Rozważania ograniczono do ferm trzody chlewnej, co wynika z faktu, że rynek wieprzowiny należy do istotnych w Polsce branżowych rynków rolnych, o czym przekonuje fakt, że udział produkcji mięsa wieprzowego (łącznie z tłuszczami) w ogólnej produkcji żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso (łącznie z tłuszczami) wyniósł w 2005 r. – 58,5%, w 2010 r. – 50,3%, w 2015 r. – 42,2%, w 2016 r. – 40,2% (Rocznik 2017, Hejbudzki 2017). Niemniej w tych wszystkich przypadkach, gdy zagadnienia były wspólne, wykorzystano także materiał dotyczący ferm produkujących inne gatunki zwierząt. Celem badawczym były obowiązujące *de lege lata* w polskim systemie normatywnym instrumenty

publicznoprawne służące przeciwdziałaniu zjawisku tzw. uciążliwości odorowej wynikającej z działalności rolniczej opartej na produkcji trzody chlewnej w fermach wielkotowarowych. Tłem tych rozważań są regulacje odnoszące się do wymogów środowiskowych związanych z prowadzeniem fermy trzody chlewnej oraz praktyka ich stosowania przez sądy i organy administracji publicznej. Wnioski pozwoliły na ocenę potrzeby normatywnego uregulowania standardów zapachowych jakości powietrza i metod jego oceny w kontekście zasygnalizowanych wartości konstytucyjnych.

ŚRODOWISKOWE UWARUNKOWANIA ZGODY NA REALIZACJĘ WIELKOTOWAROWYCH FERM TRZODY CHLEWNEJ

Zasadniczo każda ferma trzody chlewnej oddziałuje w mniejszym lub większym stopniu na środowisko. W zależności od celów badawczych kryteria wyodrębniania wielkotowarowych ferm mogą być różne. Na przykład na potrzeby przeciwdziałania emisji przemysłowych godnym uwagi kryterium jest intensywność produkcji trzody chlewnej. Zgodnie z pkt 6.6. ppkt b i c Załącznika nr I Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75 z 24.11.2010 r. w sprawie emisji przemysłowych (zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola) (Dz.U. L 334 z 17.12.2010, s. 17–119) intensywny chów świń występuje w przypadku ponad 2000 miejsc dla tuczników (powyżej 30 kg) lub ponad 750 miejsc dla macior. Skutkiem prawnym spełnienia tego kryterium jest poddanie produkcji szczególnym wymaganiom ustanowionym przez przepisy przytoczonej Dyrektywy, jak też Decyzji wykonawczej Komisji (UE) 2017/302 z 15.02.2017 r. ustanawiającej konkluzje dotyczące najlepszych dostępnych technik (BAT) w odniesieniu do intensywnego chowu drobiu lub świń zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75/UE (notyfikowana jako dokument nr C(2017) 688) (tekst mający znaczenie dla EOG.).

Jako że prawo wiąże określone skutki i nakłada obowiązki tylko w stosunku do inwestycji znacząco

oddziałujących na środowisko, to inwestycje w zakresie realizacji ferm trzody chlewnej można podzielić na wymagające wdrożenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko oraz niewymagające przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko (Wyrok NSA z 29.11.2013 r., II OSK 1550/12, Lex nr 1616519). Konstatacja ta stała się podstawą do zdefiniowania pojęcia wielkotowarowej fermy trzody chlewnej na potrzeby opracowania. Wobec braku definicji legalnej wielkotowarowej fermy trzody chlewnej przyjęto, że kryterium wyodrębnienia stanowi możliwość zakwalifikowania działalności jako przedsięwzięcia mogącego zawsze albo potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko. W świetle obowiązujących przepisów (§ 2 ust. 1 pkt 51, § 3 ust. 1 pkt 102 i 103 rozporządzenia z 9.11.2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, t.j. Dz.U. 2016, poz. 71) do przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko zalicza się chów lub hodowlę zwierząt w liczbie nie mniejszej niż 210 dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP – przy czym za liczbę DJP przyjmuje się maksymalną możliwą obsadę inwentarza). Z kolei do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko zalicza się chów lub hodowlę zwierząt, innych niż wymienione w § 2 ust. 1 pkt 51, w liczbie nie mniejszej niż 60 dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP) oraz chów lub hodowlę zwierząt, innych niż wymienione w § 2 ust. 1 pkt 51, w liczbie nie mniejszej niż 40 dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP), jeżeli działalność ta prowadzona będzie: a) w odległości mniejszej niż 100 m od następujących terenów w rozumieniu przepisów rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z 29.03.2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (t.j. Dz.U. 2016, poz. 1034 ze zm.), nie uwzględniając nieruchomości gospodarstwa, na którego terenie chów lub hodowla będą prowadzone: mieszkaniowych, innych zabudowanych z wyłączeniem cmentarzy i grzebowisk dla zwierząt, zurbanizowanych niezabudowanych, rekreacyjno-wypoczynkowych z wyłączeniem kurhanów, pomników przyrody oraz terenów zieleni nieurzą-

dzonej niezaliczonej do lasów oraz gruntów zadrzewionych i zakrzewionych, b) na obszarach objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1–5, 8 i 9 ustawy z 16.04.2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. 2016, poz. 2134 ze zm.), lub w otulinach form ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1–3 tej ustawy. Z załącznika do wymienionego rozporządzenia z 9.11.2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko wynika, że współczynnik przeliczania sztuk rzeczywistych na DJP (duża jednostka przeliczeniowa) wynosi w przypadku: knura – 0,4; maciory – 0,35; warchlaków od 2 do 4 miesięcy – 0,07; prosiąt do 2 miesięcy – 0,02; tuczników – 0,14. Z kolei według art. 102 ust. 2 pkt 1 ustawy Prawo wodne z 20.07.2017 r. (Dz.U. 2017, poz. 1556 ze zm.) przez DJP rozumie się umowną jednostkę przeliczeniową zwierząt gospodarskich odpowiadającą zwierzęciu o masie 500 kg albo zwierzętom o łącznej masie 500 kg.

W polskich warunkach realizacja takich przedsięwzięć wymaga uprzedniego uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, która określa środowiskowe uwarunkowania realizacji przedsięwzięcia, zaś organem właściwym do jej wydania jest wójt, burmistrz, prezydent miasta (art. 71 i 75 ustawy z 3.10.2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, t.j. Dz.U. 2017, poz. 1405 ze zm., dalej: ustawa z 2008 r.). Obecne (§ 3 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia z 9.11.2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, t.j. Dz.U. 2016, poz. 71), jak i poprzednio (§ 4 rozporządzenia z 9.04.2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, Dz.U. 2004, nr 257, poz. 2573 ze zm.) w postępowaniu dotyczącym środowiskowych uwarunkowań sumuje się wielkość hodowli istniejącej z projektowaną, ale tylko w ramach tego samego przedsięwzięcia. Nie można natomiast sumować wszystkich innych przedsięwzięć związanych z hodowlą istniejących w okolicznych miejscowościach (Wyrok WSA w Warszawie z 6.03.2014 r., VIII SA/Wa 911/13, Lex nr 1448254). Decyzję o środowiskowych uwarunkowa-

niach zgody na realizację przedsięwzięcia wydaje się po stwierdzeniu zgodności lokalizacji przedsięwzięcia z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jeżeli taki plan został uchwalony. Elementy decyzji, poza przepisami k.p.a. (Ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, t.j. Dz.U. 2017, poz. 1257 ze zm.), wymienia art. 82 ust. 1 ustawy z 2008 r. (Pomocą może służyć Kodeks przeciwdziałania uciążliwości zapachowej, którego projekt opracował 11 lipca 2016 r. Departament Ochrony Powietrza i Klimatu. Kodeks ten ma stanowić uzupełnienie istniejących już przepisów prawnych, rozszerzając je o przykłady działań technicznych pozwalających skutecznie ograniczać występującą uciążliwość zapachową), a wymogi uzasadnienia takiej decyzji art. 85 ust. 2, a także art. 37 pkt 2, który nakłada obowiązek zamieszczenia w uzasadnieniu decyzji informacji, w jaki sposób wzięto pod uwagę i w jakim zakresie uwzględniono uwagi i wnioski zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa. Badaniu podlega także okoliczność, czy miejsce lokalizacji przedsięwzięcia jest objęte formą ochrony przyrody w rozumieniu ustawy z 16.04.2004 r. o ochronie przyrody, natomiast nie bierze się pod uwagę ewentualnego spadku wartości sąsiadujących nieruchomości (Wyrok WSA w Olsztynie z 24.01.2017 r., II SA/Ol 1267/16, Lex nr 2220722). Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach ma charakter swego rodzaju „rozstrzygnięcia wstępnego” (Wyrok WSA w Poznaniu z 5.06.2012 r., II SA/Po 236/12, Lex nr 1258961), prejudycjalnego (Wyrok WSA w Warszawie z 9.05.2013 r., VIII SA/Wa 1005/12, Lex nr 1611649) i, zgodnie z art. 86 ustawy z 2008 r., jest wiążąca dla organu wydającego decyzje na dalszym etapie tego procesu, przy czym, stosownie do art. 72 ust. 1 pkt 1 i 3 ustawy z 2008 r., wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach następuje m.in. przed uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na budowę oraz decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Należy też zaznaczyć, że jej wydanie nie gwarantuje, iż inwestor zrealizuje inwestycję, gdyż nie zwalnia go np. od obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę (Wyrok WSA w Warszawie z 6.03.2014 r., VIII SA/Wa 911/13, Lex nr 1448254).

Zgodnie z art. 59 ustawy z 2008 r. w ramach postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach przeprowadza się ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko w przypadku planowanego przedsięwzięcia mogącego zawsze lub potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, jeżeli obowiązek przeprowadzenia takiej oceny stwierdzono na podstawie art. 63 ust. 1 ustawy z 2008 r. W ramach oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko określa się, analizuje oraz ocenia m.in. bezpośredni i pośredni wpływ danego przedsięwzięcia na środowisko oraz ludność, w tym zdrowie i warunki życia ludzi (Art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. 1 ustawy z 2008 r.). Jednym z najważniejszych elementów postępowania w tej sprawie jest raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, którego treść określa art. 66 ustawy z 2008 r. W szczególności na uwagę zasługuje art. 66 ust. 1 pkt 5 ustawy z 2008 r., zgodnie z którym obligatoryjnym składnikiem raportu jest opis wariantów uwzględniający szczególne cechy przedsięwzięcia lub jego oddziaływania, w tym wariantu proponowanego przez wnioskodawcę oraz racjonalnego wariantu alternatywnego, jak też racjonalnego wariantu najkorzystniejszego dla środowiska wraz z uzasadnieniem ich wyboru.

Raport oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko ma charakter dokumentu prywatnego inwestora, będącego dowodem w postępowaniu administracyjnym i oceniany jest przez organ wydający decyzję określającą uwarunkowania środowiskowe, a uczestnicy postępowania mają możliwość zgłoszenia zastrzeżeń dotyczących tego dowodu. Zastrzeżenia te jednak nie mogą być gołosłowne, lecz powinny być poparte np. ekspertyzą, która w sposób udokumentowany wskazuje na wady raportu (Wyrok NSA z 18.03.2009 r., II OSK 383/08, Lex nr 526577). Raport oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko stanowi kluczowy dowód w sprawach dotyczących ustalenia środowiskowych uwarunkowań dla danego przedsięwzięcia. W konsekwencji organy administracji mają obowiązek ocenić na podstawie art. 80 k.p.a. wartość dowodową tego dokumentu. Ewentualny brak dostatecznego odniesienia się do istotnych kwestii oznacza, że raport w tym zakresie może zostać

uznany za niespełniający wymogów ustawowych. Wskazać także należy, że raport jest dokumentem prywatnym, opracowywanym na zlecenie podmiotu zainteresowanego realizacją określonej inwestycji. Obowiązkiem więc organu administracji jest rzetelna, wnikliwa i wszechstronna ocena raportu z zachowaniem wszystkich obowiązujących reguł dowodowych. Zasada prawdy obiektywnej obliguje organ do wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności stanu faktycznego, a zwłaszcza oceny, czy w raporcie uwzględniono wszystkie potencjalne zagrożenia środowiskowe związane z realizacją planowanej inwestycji. Jest to niezbędne do wyznaczenia konkretnych wymagań ochrony środowiska, które muszą być uwzględnione na kolejnych etapach procesu inwestycyjnego, m.in. w pozwoleniu na budowę. Aby takie wymagania mogły być określone, raport poprzedzający wydanie decyzji o uwarunkowaniach środowiskowych powinien mieć charakter kompleksowy i odnosić się do wszystkich potencjalnych zagrożeń związanych z realizacją przedsięwzięcia oraz wskazywać, jakie w tym zakresie obowiązują standardy ochrony środowiska oraz czy zamierzona inwestycja mieści się w ich ramach (Wyrok NSA z 14.11.2012 r., II OSK 1238/11, Lex nr 1291864). Przedstawiony charakter raportu może mieć praktyczne znaczenie np. gdy istnieją różne warianty usytuowania fermy trzody chlewnej. Zwłaszcza wówczas należy np. uzasadnić, dlaczego nie wybrano lokalizacji planowanego przedsięwzięcia z dala od zabudowy mieszkaniowej. Na przykład sytuacja taka pojawiła się w związku z decyzją ustalającą środowiskowe uwarunkowania dla przedsięwzięcia polegającego na budowie tuczarni (Wyrok NSA w Warszawie z 14.11.2012 r., II OSK 1238/11, Lex nr 1291864). Co więcej, na tle sprawy dotyczącej decyzji ustalającej środowiskowe uwarunkowania sortowni odpadów komunalnych wyrażono ważny pogląd, że autorzy raportu oraz organy nie powinni pomijać aspektu wielowariantowości rozwiązań w kontekście ustawowym, na ile pozwala na to specyfika przedsięwzięcia (Wyrok WSA w Krakowie z 25.02.2016 r., II SA/Kr 1578/15, Lex nr 2010841).

Jednocześnie można zauważyć, że ustawodawca nie uregulował w sposób wyczerpujący procedury wydawania decyzji o środowiskowych uwarun-

kowaniach. Z perspektywy ochrony właścicieli i posiadaczy nieruchomości sąsiadujących z fermami istotne znaczenie może mieć okoliczność, że w polskich przepisach *de lege lata* nie określa się w sposób szczególny podmiotów postępowania w sprawie środowiskowych uwarunkowań. W rezultacie należy kierować się zawartymi w k.p.a. zasadami ogólnymi postępowania administracyjnego, uwzględniając przy tym specyfikę postępowania w sprawie środowiskowych uwarunkowań. W przypadku inwestycji mającej istotny wpływ na środowisko krąg podmiotów posiadających interes prawny jest szerszy niż w przypadku innych inwestycji i obejmuje nie tylko podmioty mające tytuł prawny do nieruchomości położonych w bezpośrednim sąsiedztwie zamierzonego przedsięwzięcia. Uzasadnione to jest zasięgiem negatywnego oddziaływania takiej inwestycji na środowisko. Organ prowadzący to postępowanie ma zatem obowiązek ustalić w oparciu o raport oddziaływania danej inwestycji na środowisko, kto jest stroną tego postępowania oraz kto nie ma tego przymiotu i dlaczego (Wyrok WSA w Warszawie z 2.06.2005 r., IV SA 2586/03, Lex nr 179130; wyrok WSA we Wrocławiu z 3.10.2007 r., II SA/Wr 222/07, Lex nr 972273; wyrok WSA w Lublinie z 15.01.2008 r., II SA/Lu 719/07, Lex 510791). Jednakże, jeżeli z raportu o oddziaływaniu na środowisko wynika, że planowana inwestycja nie wpłynie na sposób wykonywania prawa własności nieruchomości sąsiednich, a zatem jej oddziaływanie nie będzie wykraczać poza granice nieruchomości inwestora, to nie można ustalić istnienia przesłanek z art. 28 k.p.a. (Wyrok WSA w Olsztynie z 16.10.2008 r., II SA/Ol 370/08, Lex nr 1051065). Zatem zwłaszcza w przypadku uciążliwości odorowych, których do tej pory normatywnie nie określono, mieszkańcy nieruchomości usytuowanych w pobliżu fermy nie mogą korzystać z instrumentów prawnych przewidzianych dla strony takiego postępowania. Mimo to wydaje się, że wprowadzenie szczególnej regulacji określającej strony takiego postępowania będzie zbędne. Wdrożenie parametrów jakości powietrza sprawi, że staną się one elementem raportu o oddziaływaniu na środowisko, a tym samym przepisy pozwolą zakwalifikować mieszkańców sąsiadujących z przyszlą fermą jako stronę postępowania.

INSTRUMENTY PRAWNE ZWALCZANIA UCIAŻLIWOŚCI ODOROWYCH

Na wstępie rozważań należy stwierdzić, że w omawianym zakresie brak jest regulacji na poziomie UE, co pozwala skierować uwagę od razu na obszar unormowań polskich. Nałożony na władze publiczne normatywny obowiązek ochrony środowiska znajduje juredyczne zakotwiczenie w art. 74 ust. 2 Konstytucji. Na poziomie ustawowym obowiązek dbałości o jakość powietrza wyraża art. 85 ustawy z 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2018, poz. 799 ze zm., dalej: u.p.o.ś.), w którym jednak nie przewidziano ochrony powietrza przed zapachami, a tylko przed określonymi substancjami w powietrzu (Wyrok WSA z Warszawy z 6.03.2014 r., VIII SA/Wa 911/13, Lex nr 1448254). Początkowo normatywną podstawę określenia standardów zapachowych jakości powietrza i metod oceny zapachowej jakości powietrza stanowił art. 86 ust. 3–5 u.p.o.ś. dający ministrowi właściwemu do spraw środowiska, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, prawo określenia, w drodze rozporządzenia, standardów zapachowych i metod oceny zapachowej jakości powietrza. Realizacja upoważnienia napotykała na trudności (Druk Sejmu RP IV kadencji nr 3386), więc ostatecznie przepisy te uchylono, zob. art. 1 pkt 39 lit. b, ustawy z 18.05.2005 r. (Dz.U. 2005, nr 113, poz. 954) zmieniającej u.p.o.ś. z 28.07.2005 r., zaś w ich miejsce wprowadzono art. 222 ust. 5 u.p.o.ś., w którym także przewidziano dla ministra właściwego do spraw środowiska delegację do określenia w drodze rozporządzenia wartości odniesienia substancji zapachowych w powietrzu i metody oceny zapachowej jakości powietrza. Nie przyjęto jeszcze jednak przepisów wykonawczych, skutkiem czego uciążliwości zapachowe mogą być rozpatrywane jedynie w aspekcie wprowadzania do powietrza szkodliwych substancji (Wyrok WSA w Warszawie z 8.03.2007 r., IV SA/Wa 48/07, Lex nr 343529). Całokształt polskich regulacji, w których kwestia emisji zapachowych jest porządkowana metodą administracyjnoprawną, *prima face* zdaje się rozwiązywać problem uciążliwości zapachowych.

W pierwszej kolejności należy wskazać na rozporządzenie Ministra Środowiska z 26.01.2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. 2010, nr 16, poz. 87, które było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Środowiska z 5.12.2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. 2003, nr 1, poz. 12), które zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy z 26.04.2007 r. o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2007, nr 88, poz. 587) utraciło moc 20.08.2009 r.). Rzecz jednak w tym, że przepisy tego rozporządzenia określają wartości odniesienia ze względu na potrzebę ochrony zdrowia dla 167 substancji lub grup substancji, w tym również dla substancji zapachowoczynnych, takich jak np. amoniak czy siarkowodór, lecz nie uwzględniają uciążliwości złowonnych. Tymczasem w celu ochrony przed uciążliwością zapachową wartości wielu substancji powinny być zasadniczo mniejsze. Do pomiarów tak niskich stężeń istniejące metody pomiarowe jakości powietrza lub standardów emisyjnych nie mają zastosowania, bowiem wielkości te są poniżej progu czułości urządzeń pomiarowych (Kodeks przeciwdziałania uciążliwości zapachowej, Departament Ochrony Powietrza i Klimatu, Warszawa, 11 lipca 2016 r., s. 9). Podobnie należy potraktować rozporządzenie z 24.08.2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. 2012, poz. 1013).

Istotną rolę może odgrywać art. 201 u.p.o.ś., w którym przewidziano wymóg uzyskania pozwolenia zintegrowanego na prowadzenie instalacji, której funkcjonowanie, ze względu na rodzaj i skalę prowadzonej w niej działalności, może powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości. Za taką instalację uznano instalację do chowu lub hodowli świń o więcej niż: 2000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg, 750 stanowisk dla macior (zob. pkt 6 ppkt 8 lit. b i c załącznika „Rodzaje instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości” do rozporządzenia z 27.08.2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować

znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości, Dz.U. 2014, poz. 1169), co sprawia, że raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko powinien zawierać porównanie proponowanej techniki z najlepszymi dostępnymi technikami (art. 66 ust. 5 ustawy z 2008 r.).

Poza tym należy wymienić: przepisy mające na celu zapobieganie zagrożeniom zdrowia ludzi i zwierząt oraz środowiska, które mogą powstać w wyniku przewozu, przechowywania i stosowania nawozów, w tym nawozów naturalnych takich jak gnojówka i gnojowica (Ustawa z 10.07.2007 r. o nawozach i nawożeniu, t.j. Dz.U. 2017, poz. 668 ze zm.); przepisy przeciwdziałające odpływowi azotu ze źródeł rolniczych [Rozporządzenie z 23.12.2002 r. w sprawie szczególnych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczanie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz.U. 2003, nr 4, poz. 44 ze zm. obowiązujące do 1.01.2018 r.); ustawa z 20.07.2017 r. – Prawo wodne (Dz.U. 2017, poz. 1556 ze zm.), zwłaszcza art. 102–112]; przepisy ustalające warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i związane z nimi urządzenia budowlane oraz ich usytuowanie [Rozporządzenie z 7.10.1997 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie (t.j. Dz.U. 2014, poz. 81)], np. § 6 określa wymagania, jakie powinny spełniać zbiorniki na płynne odchody zwierzęce; przepisy dotyczące warunków technicznych i usytuowania budynków [Rozporządzenie z 12.04.2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (t.j. Dz.U. 2015, poz. 1422)], np. § 35 stanowi, że zbiorniki do usuwania i gromadzenia wydalin pochodzenia zwierzęcego powinny mieć dno i ściany nieprzepuszczalne, szczelne przykrycie z zamkniętym otworem do usuwania nieczystości i odpowietrzenie wyprowadzone co najmniej 0,5 m ponad poziom terenu, jak również przepisy umożliwiające bieżącą interwencję w sytuacjach kryzysowych (np. art. 362 i art. 363 u.p.o.ś).

Znaczenie wskazanych regulacji prawnych polega na tym, że pośrednio mogą one przyczynić się do

zmniejszenia uciążliwości zapachowych. Okazują się one pomocne wówczas, gdy problem uciążliwości zapachowych zostanie zredukowany do rozpatrywania go jedynie w aspekcie wprowadzania do powietrza szkodliwych substancji (Wyrok WSA w Warszawie z 8.03.2007 r., IV SA/Wa 48/07, Lex nr 343529). Jest to jednak zabieg daleko niewystarczający z punktu widzenia realizacji koncepcji przeciwdziałania uciążliwościom odorowym i dlatego wymienione przepisy mogą pełnić jedynie rolę subsydiarną. Należy wyraźnie podkreślić, że polski ustawodawca nie przewidział w porządku prawnym ochrony powietrza przed zapachami, a jedynie przed określonymi substancjami w powietrzu. W doktrynie (Gruszewski 2016) i judykaturze (Wyrok NSA z 8.07.2014 r., II OSK 253/13, Lex nr 1519320; Wyrok NSA z 2.02.2010 r., II OSK 223/09, Lex nr 592007; Wyrok WSA w Białymstoku z 15.09.2016 r., II SA/Bk 443/16, Lex nr 2147062) dominuje pogląd, że zapach czy odór jest substancją niemierzalną, a zapachy, pomimo że mogą być uciążliwe, nie mogą być badane, bowiem w polskim systemie prawnym nie istnieją normy prawne, które odnosiłyby się do zapachów. Wyprowadzono nawet wnioski, że skoro w aktualnym stanie prawnym zapach czy też odór jest substancją niemierzalną, to w świetle obowiązujących przepisów, z samej tylko uciążliwości zapachowej i spowodowanego nią sprzeciwu społeczności lokalnej nie sposób wywodzić naruszenia zasady zrównoważonego rozwoju, o której mowa w 5 Konstytucji (Wyrok WSA w Poznaniu z 29.12.2016 r., II SA/Po 761/16, Lex nr 2204943).

Niedosyt regulacji explicite stanowiących o jakości powietrza skłania do podjęcia próby zdiagnozowania obecnie obowiązujących przepisów pod kątem ich przydatności w rozwiązywaniu i wygaszaniu konfliktów społecznych towarzyszących powstawaniu ferm powodowanych obawami o zdrowie i komfort życia ludzi.

Zadanie to utrudnia fakt, że protesty lokalnej społeczności przeciwko tworzeniu w ich otoczeniu ferm trzody chlewnej w świetle obowiązujących przepisów nie wywołują bezpośredniego skutku jurystycznego, gdyż odmowy wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia nie

mogą stanowić podnoszone uciążliwości odorowe (Wyrok WSA w Białymstoku z 15.09.2016 r., II SA/Bk 443/16, Lex nr 2147062). Wynika to przede wszystkim z faktu, że celem postępowania, w którym wydaje się decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach, jest możliwie najlepsze zabezpieczenie środowiska przed negatywnym oddziaływaniem inwestycji, a nie jej zablokowanie. Zatem zakazywanie prowadzenia działalności inwestycyjnej negatywnie oddziałującej na środowisko może odbywać się w drodze uchwalenia stosownych zapisów miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Wyrok NSA z 20.12.2013 r., II OSK 1620/12, Lex nr 1792327). W pozostałych sytuacjach decyzja o odmowie ustalenia środowiskowych uwarunkowań zgody na realizację fermy trzody chlewnej może być wydana jedynie w przypadkach określonych w ustawie (Wyrok WSA w Białymstoku z 15.09.2016 r., II SA/Bk 443/16, Lex nr 2147062), zaś jej uzasadnienie powinno zawierać ocenę planowanej inwestycji, a nie jedynie jej wpływ na stosunki społeczne (Wyrok WSA w Poznaniu z 14.07.2010 r., IV SA/Po 144/10, Lex nr 675134).

W obszarze zainteresowań centralne miejsce zajmuje art. 5 Konstytucji formułujący zasadę zrównoważonego rozwoju. Należy go rozumieć jako rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń (art. 3 pkt 50 u.p.o.ś.). Rozpatrując miejsce zasady zrównoważonego rozwoju w Konstytucji RP, trzeba wskazać, że pełni ona przede wszystkim rolę dyrektywy wykładni, którą należy się posilkować, gdy pojawiają się wątpliwości co do zakresu i rodzaju obowiązków oraz sposobu ich realizacji. Pełni ona zatem rolę podobną do zasad współżycia społecznego czy społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa w prawie cywilnym. W pierwszej kolejności do uwzględnienia zasady zrównoważonego rozwoju obowiązany jest ustawodawca w procesie stanowienia prawa. W drugiej

kolejności zasadę tę powinny mieć na uwadze organy stosujące prawo. Niekiedy bowiem stan faktyczny wymaga rozważenia i wyważenia rozwiązań korzystniejszych, stosując zasadę zrównoważonego rozwoju. Zasada zrównoważonego rozwoju (na temat zasady zrównoważonego rozwoju szerzej zob. Ciechanowicz-McLean 2001, 2003) służy do rozwiązywania konfliktów między wartościami konkurującymi ze sobą, przy czym jedną z tych wartości jest ochrona środowiska, a drugą wolność gospodarcza oparta na własności prywatnej, o której mowa w art. 20 Konstytucji (Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 27.11.2008 r., II SA/Go 510/08, Lex nr 540407; Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 25.03.2008 r., II SA/Go 825/08, Lex nr 526352; Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 24.06.2010 r., II SA/Go 303/10, Lex nr 643718).

Analizowane w artykule zagadnienie nosi znamiona konfliktu takich wartości. W judykaturze wyrażono pogląd, że z samej tylko uciążliwości zapachowej i powodowanego nią sprzeciwu społeczności lokalnej nie sposób wywodzić naruszenia zasady zrównoważonego rozwoju (Wyrok WSA w Poznaniu z 21.03.2012, IV SA/Po 818/11, Lex nr 1146117; wyrok WSA w Poznaniu z 22.11.2012 r., IV SA/Po 483/12, Lex nr 1697844). Jednakże brak normatywnych regulacji określających parametry wielkości stężeń substancji zapachowych w powietrzu nie może prowadzić do wniosku o dopuszczalności pomijania analizy uciążliwości z tym związanych w procesie wydawania decyzji o uwarunkowaniach środowiskowych i nie może stanowić o formalnych rozstrzygnięciach administracyjno-prawnych (Wyrok WSA w Białymstoku z 12.11.2008 r., II SA/Bk 154/08, Lex nr 540173). Wskazać należy na art. 62 pkt 1 lit. a ustawy z 2008 r., w którym nie odwołano się do obowiązujących dopuszczalnych norm substancji szkodzących środowisku, lecz nakazano ogólną ocenę wpływu inwestycji na zdrowie ludzi i warunki ich życia oraz ocenę środków zapobiegających negatywnemu oddziaływaniu. Tymczasem oddziaływanie obiektów inwentarskich ma istotny wpływ na jakość powietrza i znacząco wpływa na jakość życia w rejonie zabudowań mieszkalnych (Wyrok WSA w Gorzowie

Wielkopolskim z 27.11.2008 r., II SA/Go 510/08, Lex nr 540407; Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 25.03.2008 r., II SA/Go 825/08, Lex nr 526352; Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 24.06.2010 r., II SA/Go 303/10, Lex nr 643718).

W kręgu zainteresowania pozostaje też art. 66 ust. 1 pkt 15 ustawy z 2008 r., stosownie do którego raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko powinien zawierać analizę możliwych konfliktów społecznych związanych z planowanym przedsięwzięciem, zwłaszcza że to głównie uciążliwość odorowa prowadzi do powstania konfliktów społecznych (Wyrok NSA z 18.09.2012 r., II OSK 1459/12, Lex nr 1971173).

Nie sposób pominąć zasad ogólnych systemu prawnego ochrony środowiska, zwłaszcza kreowanych na płaszczyźnie prawa UE, w którym przywiązuje się duże znaczenie zarówno do opinii społeczności (zob. pkt 7 preambuły Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z 13.12.2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko, Dz.U. L 26 z 28.1.2012, s. 1–21, zgodnie z którym zezwolenia na inwestycje dotyczące publicznych i prywatnych przedsięwzięć, które mogą powodować znaczące skutki w środowisku, powinny być udzielane jedynie po wykonaniu oceny możliwych znaczących skutków środowiskowych tych przedsięwzięć. Ocena ta powinna być przeprowadzana na podstawie odpowiednich informacji dostarczonych przez wykonawcę, które mogą być uzupełniane przez organy i społeczność zainteresowaną danym przedsięwzięciem. [(Zob. też obowiązującą uprzednio Dyrektywę Rady z 27.06.1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne 85/337/EWG, Dz.U. L 175 z 5.7.1985, s. 40–48, zgodnie z którą zezwolenia na publiczne lub prywatne przedsięwzięcia, które mogą znacząco oddziaływać na środowisko, powinny być udzielane jedynie po uprzednim wykonaniu oceny możliwych znaczących skutków środowiskowych tych przedsięwzięć; ocena ta musi być przeprowadzona na podstawie odpowiednich informacji dostarczonych przez wykonawcę, które mogą być uzupełniane

przez władze i obywateli zainteresowanych danym przedsięwzięciem), jak też ochrony zdrowia i poprawy jakości życia (zob. pkt 14 preambuły ww. Dyrektywy 2011/92/UE, stosownie do którego skutki przedsięwzięcia w środowisku powinny być oceniane ze względu na ochronę zdrowia ludzi, poprawę jakości życia poprzez poprawę warunków środowiska oraz zachowanie różnorodności gatunków i zdolności reprodukcyjnej ekosystemów jako podstawy utrzymania życia)]. Poza tym jedną z podstaw polityki UE w dziedzinie ochrony środowiska jest zasada ostrożności (przezorności) (art. 191 ust. 1 i 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.U. C 326 z 26.10.2012, s. 1–390.), która wyznacza kierunek postępowania organów administracji publicznej w ocenie możliwych oddziaływań przedsięwzięć planowanych do realizacji (W polskim prawie zasadę tę wyraża art. 6 ust. 2 u.p.o.ś.), także w zakresie oceny uciążliwości zapachowych, które może generować dana inwestycja.

Co więcej, w orzecznictwie daje się zaobserwować nowy nurt sięgający do dorobku Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), według której zdrowie to nie tylko całkowity brak choroby czy kalectwa, ale także stan pełnego fizycznego, umysłowego i społecznego dobrostanu (dobrego samopoczucia). Oznacza to, że działalność powodująca uciążliwość zapachową negatywnie oddziałuje na środowisko rozumiane także jako zdrowie ludzi mieszkających w otoczeniu inwestycji. Poza sporem bowiem pozostaje, że choć intensywny smród pochodzący z hodowli trzody chlewnej zapewne nie wpływa na zdrowie fizyczne człowieka (nie wywołuje np. bezpośredniego zagrożenia zatruciem), to jednak niewątpliwie czyni codzienne życie sąsiadów nieznośnym, również dlatego, że nie jest to uciążliwość chwilowa czy krótkotrwała, ale ciągła. Inwestor może swoje zamierzenie zrealizować lub od niego odstąpić, trudno natomiast wymagać od właścicieli sąsiednich nieruchomości, aby przenieśli swe domy i centra życiowe w zupełnie inne miejsce, ze względu na cudze plany inwestycyjne (Wyrok WSA w Krakowie z 30.06.2016 r., II SA/Kr 407/16, Lex nr 2085170).

Najnowszy kierunek wytyczony w judykaturze (Wyrok WSA w Krakowie z 30.06.2016 r., II SA/Kr

407/16, Lex nr 2085170) pozwala postrzegać kwestię uciążliwości odorowej poprzez pryzmat art. 8 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4.11.1950 r. (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 ze zm., dalej: EKPCz). W orzecznictwie ETPCz na tle tego artykułu stwierdzono, że naruszenia prawa do poszanowania mieszkania dotyczą również naruszeń o charakterze niematerialnym lub niefizycznym, takich jak hałas, zanieczyszczenia, wyciewy i inne ingerencje. Gdy naruszenia takie są poważne, mogą pozbawić daną osobę jej prawa do poszanowania mieszkania, skoro nie może ona z mieszkania korzystać [Wyrok ETPCz z 3.07.2012 r., *Martinez Martinez i Pino Manzano przeciwko Hiszpanii*, 616154/08; wyrok ETPCz z 16.11.2004 r. (4143/02 *Moreno Gomez v. Hiszpania*); B. Gronowska 2014].

Przedstawione rozważania dowodzą istnienia potrzeby przeprowadzenia analizy ogólnego oddziaływania przedsięwzięcia na zdrowie człowieka, co implikuje konieczność brania pod uwagę zarówno czynników negatywnych mających normy określone przepisami, jak też tych, których nie sparametryzowano. Brak normatywnych podstaw określających parametry stężeń substancji zapachowych w powietrzu nie zwalnia organów z obowiązku analizy w tym zakresie, zaś punkt ciężkości przy rozpoznawaniu takich spraw przez organy powinien się koncentrować przede wszystkim na skali zjawiska oraz możliwym zakresie środków służących ograniczeniu tego rodzaju uciążliwości, które prowadzą do konfliktów społecznych, czyli na zminimalizowaniu ich wpływu na zdrowie i życie ludzi (Wyrok WSA w Olsztynie z 24.01.2017 r., II SA/Ol 1267/16, Lex nr 2220722; wyrok WSA w Krakowie z 24.04.2015 r., II SA/Kr 113/15LEX nr 1787511). Oznacza to, że stosownie do art. 7, 77 § 1 i 80 k.p.a. organy przed wydaniem decyzji powinny rozważyć kwestię uciążliwości odorów wykraczających swym zasięgiem poza obszar inwestycji na zdrowie osób trzecich, a jednym z wyznaczników standardów oceny uciążliwości zapachowej powinien być art. 8 EKPCz.

PODSUMOWANIE

W polskich regulacjach, podobnie jak w przepisach UE, nie wprowadzono odpowiednich norm dotyczących ochrony powietrza przed zapachami, lecz tylko przed określonymi substancjami w powietrzu. *De lege lata* istnieją tylko przepisy, które wywierają wpływ na zmniejszenie uciążliwości zapachowych, ale czynią to niejako przy okazji i w niepełnym zakresie. W bardzo ograniczonym stopniu rozwiązanie problemu stanowi także możliwość wyeliminowania działalności ferm wielkotowarowych w drodze odpowiednich zapisów w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Zważywszy, że zaledwie nieco ponad ¼ obszaru kraju jest objęta takim planem, należy przypuszczać, że ten kierunek działania nie tylko wiązałby się z odległą, bliżej niesprecyzowaną perspektywą czasową, ale także pociągałby ryzyko nieuwzględnienia takich zagadnień *in casu*.

Brak przepisów odnoszących się do zapachów sprawia, że nie mogą one być badane w procesie uzyskiwania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację fermy trzody chlewnej. Okoliczność wytwarzania przez takie fermy nieprzyjemnych zapachów nie może sama w sobie stanowić o formalnych rozstrzygnięciach administracyjnoprawnych. W szczególności nie jest możliwe wydanie skutecznej prawnie decyzji o odmowie ustalenia środowiskowych uwarunkowań zgody na realizację fermy trzody chlewnej ze względu na brak uregulowań prawnych w zakresie odorów i metod ich oceny.

Dominujący w orzecznictwie pogląd o tym, że zapach jest substancją niemierzalną, może być przyjęty bez zastrzeżeń tylko wówczas, gdy będzie rozumiany w ten sposób, że nie obowiązują normy prawne dotyczące mierzenia zapachów, a nie, że w ogóle nie jest możliwe zmierzenie zapachów. Przekonuje o tym treść 222 ust. 5 u.p.o.ś., z którego wynika, że ustawodawca dostrzega potrzebę ustalenia pewnych standardów w tym zakresie, a zatem widzi możliwość zmierzenia zapachów na podstawie stanu nauki w tym zakresie (szerzej zob. wyrok WSA w Krakowie z 30.06.2016 r., II SA/Kr 407/16, Lex nr 2085170; Jakość powietrza... PN-EN 13725:2007).

Brak regulacji prawnych określających procedurę dokonywania miarodajnych analiz rozprzestrzeniania się emisji odorów uniemożliwia prawidłowe i właściwe ocenienie oddziaływania omawianych przedsięwzięć na środowisko, w tym na zdrowie ludzi. Mimo to wykładnia stosowana przez sądy administracyjne pozwala przyjąć, że także odorowy aspekt powinien być brany pod rozwagę przy wydawaniu takich decyzji. Ponieważ istniejące instrumenty prawne wprowadzają bardzo ograniczoną i niezadowalającą ochronę prawną mieszkańców rejonów, w których funkcjonują takie fermy, niezbędne okazuje się sięganie do konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju, ogólnych zasad prawa środowiska, a nawet do ustaleń WHO i orzecznictwa ETPCz. Świadczy to o ujawnieniu się w judykaturze wyraźnego nurtu, w którym dostrzegane są nie tylko prawa osób do życia w wolności od uciążliwości zapachowych, ale także, w ślad za nimi, konieczność ich ochrony metodami prawnymi.

Z wymienionych względów zagadnienie uciążliwości zapachowych wymaga wprowadzenia kompleksowego i systemowego rozwiązania. Z całą pewnością regulacje prawne powinny objąć działalność ferm wielkotowarowych. Z kolei kwestią otwartą i wykraczającą poza ramy tematyczne tego opracowania jest to, czy i w jakim stopniu powinny objąć mniejsze jednostki produkcyjne trzody chlewnej. Prace nad projektami ustaw o przeciwdziałaniu uciążliwości zapachowej oraz projektami rozporządzeń trwają z różnym natężeniem od kilkunastu lat [Pismo RPO z 27.10.2016 r. do Ministra Środowiska, znak: V.7203.5.2014.PM, (niepubl.), s. 1–14]. W 2015 r. odstąpiono od zamiaru ustawowego uregulowania tej problematyki na rzecz stworzenia Kodeksu dobrych praktyk, który miał zalecać działania ograniczające tzw. uciążliwość odorową. Od 2016 r. w Ministerstwie Środowiska znowu trwają prace legislacyjne kierunku stworzenia kolejnego projektu ustawy (Adamski 2017). Ogromne trudności legislacyjne wynikające ze skomplikowanego charakteru omawianej materii, w szczególności subiektywnej natury doznań wywołanych przez różnego rodzaju zapachy, nie powinny stanowić argumentu za zaniechaniem prac legisla-

cyjnych, tym bardziej, że omawiana problematyka doczekała się regulacji prawnych w wielu państwach m.in. w Holandii, Niemczech, Wielkiej Brytanii, Belgii, Dani, Czechach, Japonii, USA, Australii (Kapusta 2007, Woźniak 2014, Jachnik 2017).

Konkludując, należy stwierdzić, że podjęcie próby normatywnej regulacji tego obszaru życia społeczno-gospodarczego, polegającej na wypracowaniu klarownych i precyzyjnych zasad dotyczących standardów zapachowych i metod oceny zapachowej jakości powietrza, jest możliwe, zasadne i pożądane.

PIŚMIENNICTWO

- Adamski, M. (2017). Powstaje projekt ustawy o przeciwdziałaniu uciążliwości zapachowej (A bill on the prevention of odor nuisance is created). *Rzeczpospolita* z 5.01.2017.
- Budzinowski, R. (2002). Status prawny rolnika jako przedsiębiorcy (Zagadnienia wybrane) (Legal status of the farmer as an entrepreneur (Selected issues). *RPEiS*, 3, 111 i n.
- Budzinowski, R. (2002). Zmiany prawa rolnego. Tendencje rozwoju (Changes to agricultural law. Development tendencies). *RPEiS* 2, 160.
- Budzinowski, R., (2008). Problemy ogólne prawa rolnego. Przemiany podstaw legislacyjnych i koncepcji doktrynalnych (General problems of agricultural law. Transformation of legislative foundations and doctrinal concepts). Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 133.
- Budzinowski, R., Suchoń, A., Błażejewska, K. (2011). Rozwój prawa rolnego w ostatnich latach (The development of agricultural law in recent years). *PPR* 2, 40.
- Brand, A. (2002). Zmiany umowy między rolnictwem a społeczeństwem, w: Głos organizacji pozarządowych w sprawie strategii zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej. Dyskusja w Unii Europejskiej i w Polsce (Changes to the agreement between agriculture and society, in: The voice of non-governmental organizations on the sustainable development strategy of the European Union. Discussion in the European Union and in Poland). Wyd. Instytutu na Rzecz Ekorozwoju, Warszawa, 85.
- Ciechanowicz-McLean, J. (2001). Międzynarodowe prawo ochrony środowiska (International environmental law). Wyd. Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa, ss. 59–80.

- Ciechanowicz-McLean, J. (2003). *Ochrona środowiska w działalności gospodarczej (Environmental protection in business)*. Difin, Warszawa, ss. 37–53.
- Ciechanowicz-McLean, J. (2003). *Prawo gospodarcze publiczne. Zarys wykładu (Public economic law. Outline of the lecture)*. Red. J. Ciechanowicz-McLean, A. Powalowski. Wydawnictwo Prawnicze Lexis-Nexis, Warszawa, ss. 291–292.
- Ciechanowicz-McLean, J. (2015). *Prawo ochrony i zarządzania środowiskiem (Environmental protection and management law)*. Difin, Warszawa, ss. 44–47.
- Gronowska, B. (2014). O prawie do środowiska w systemie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – refleksje na tle najnowszego orzecznictwa strasburskiego (On the right to the environment in the system of the European Convention on Human Rights – reflections on the background of the latest Strasbourg jurisprudence). *Przegląd Prawa Ochrony Środowiska* 1, 187–188.
- Gruszecki, K. (2016). Komentarz do art. 85 u.p.o.ś., w: *Prawo ochrony środowiska. Komentarz (Commentary on art. 85 of Environmental law, in the Environmental law. Comment)*. Lex.
- Hejbudzki, M. (2017). Normatywne struktury funkcjonowania podmiotów gospodarczych w mechanizmie dopłat do prywatnego przechowywania na rynku wieprzowiny (The normative provisions for the operators participating in private storage aid mechanism for pigmeat market). *Studia Iuridica Lublinensia* XXVI(1), 399–410.
- Jachnik, E. (2017). *Prawne aspekty ochrony zapachowej jakości powietrza (Legal aspects of fragrance protection of air quality)*. PPR 1, 155–157.
- Jakość powietrza – oznaczanie stężenia zapachowego metodą olfaktometrii dynamicznej. PN-EN 13725:2007. PKN, Warszawa 2007, s. 1 i n.
- Kapusta, K. (2007). *Ochrona zapachowej jakości powietrza. Doświadczenia światowe w świetle potrzeby unormowań prawnych w Polsce (Protection of fragranced air quality. World experience in the light of the need for legal regulations in Poland)*. *Prace Naukowe GiG. Górnictwo i Środowisko* 4, 32–48.
- Kilanowski, W. (2004). Zagrożenia i obawy samorządu w związku z przemysłową produkcją trzody chlewnej, w: *Środowiskowe, ekologiczne i społeczne skutki przemysłowego tuczu trzody chlewnej (Threats and concerns of the local government in connection with the industrial production of pigs, in: Environmental, ecological and social effects of industrial pig fattening)*. Red. L., Ryszkowski. Wydawnictwo-Drukarnia Prodruk, Poznań, ss. 129–132.
- Korzeniowski, P. (2009). Ograniczenia i uwarunkowania zasady wolności gospodarczej wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w: *Gospodarcze prawo środowiska (Limitations and conditions of the principle of economic freedom resulting from the principle of sustainable development, in: Economic law of the environment)*. Red. J., Ciechanowicz-McLean, T., Bojar-Fijałkowski. Wydawnictwo Uniwersytet Gdański, Gdańsk, ss. 139–148.
- Naworski, J.P. (2012). Status prawny rolnika indywidualnego (Legal status of an individual farmer). *PPH* 10, 11 i n.
- Pietraszewski, M. (2010). Czy rolnik indywidualny jest przedsiębiorcą w świetle kodeksu cywilnego (Is an individual farmer an entrepreneur in the light of the Civil Code). *PPH* 4, 48 i n.
- Przybyła, C. (2004). Zagrożenia gospodarki wodnej przez przemysłowe ферmy tuczu trzody chlewnej, w: *Środowiskowe, ekologiczne i społeczne skutki przemysłowego tuczu trzody chlewnej (Threats of water management by industrial pig farms, in: Environmental, ecological and social effects of industrial pig fattening)*. Red. L., Ryszkowski, Wydawnictwo-Drukarnia Prodruk, Poznań, ss. 31–38.
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2017 (Statistical Yearbook of the Republic of Poland). Główny Urząd Statystyczny, 469.
- Ryszkowski, L. (2004). Chów trzody chlewnej – sukces czy zagrożenie rozwoju, w: *Środowiskowe, ekologiczne i społeczne skutki przemysłowego tuczu trzody chlewnej (Pig breeding – success or threat of development in Environmental, ecological and social effects of industrial pig fattening)*. Red. L., Ryszkowski. Wydawnictwo-Drukarnia Prodruk, Poznań, ss. 5–21.
- Szymecka, A. (2009). Rolnik to też przedsiębiorca – zagadnienia prawne, w: *Wokół trudnych problemów globalnego rozwoju obszarów wiejskich, gospodarki żywnościowej i rolnictwa (Farmer is also an entrepreneur – legal issues, in: Around difficult problems of global development of rural areas, food economy and agriculture)*. Red. K., Duczkowska-Małyś, A., Szymecka. SGH, Warszawa, s. 105.
- Trzcicka, D. (2006). *Prawo ochrony przyrody a swoboda działalności gospodarczej. Uwagi ogólne, w: Polskie prawo ochrony przyrody (Nature conservation law and the freedom of economic activity)*.

- General thoughts, in: Polish law on nature protection). Red. J., Ciecchanowicz-McLean. Difin, Warszawa, ss. 114–115.
- Wieland, E. (2004). Emisje lotne z przemysłowych ferm trzody chlewnej, w: Środowiskowe, ekologiczne i społeczne skutki przemysłowego tuczu trzody chlewnej (Volatile emissions from industrial pig farms, in: Environmental, ecological and social effects of industrial pig fattening). Red. L. Ryszkowski. Wydawnictwo-Drukarnia Prodruck, Poznań, ss. 53–62.
- Woźniak, L., Dziedzic, S., Kud, K., Woźniak, M. (2006). Agrokoncerny źródłem zagrożenia dla środowiska (Agrokoncerny a source of environmental hazard). *Inżynieria Ekologiczna* 15, 89.
- Woźniak, L. (2014). Regulacje prawne dotyczące przeciwdziałania uciążliwościom zapachowym (odorum) w wybranych krajach Unii Europejskiej. Opinie i ekspertyzy, Biuro Analiz i Dokumentacji, Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych, Kancelaria Senatu, Listopad 2014, OE-222, 10–12 [Legal regulations regarding the prevention of odor nuisance (odorum) in selected European Union countries, Opinions and Expertises, Analyzes and Documentation Bureau, Analysis and Thematic Studies, Senate Chancellery, November 2014, OE-222, 10–12].
- Źródła prawa**
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r., Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.U. C 326 z 26.10.2012, s.1–390.
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4.11.1950 r., Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 ze zm.
- Dyrektywa Rady z 27.06.1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne 85/337/EWG, Dz.U. L 175 z 5.7.1985, s. 40–48.
- Załącznik nr I Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75 z 24.11.2010 r. w sprawie emisji przemysłowych (zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola), Dz.U. L 334 z 17.12.2010, s. 17–119.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z 13.12.2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko, Dz.U. L 26 z 28.1.2012, s. 1–21.
- Ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, t.j. Dz.U. 2017, poz. 1257 ze zm.
- Ustawa z 16.04.2004 r. o ochronie przyrody, t.j. Dz.U. 2016, poz. 2134 ze zm.
- Ustawa 10.07.2007 r. o nawozach i nawożeniu, t.j. Dz.U. 2017, poz. 668 ze zm.
- Ustawa z 3.10.2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, t.j. Dz.U. 2017, poz. 1405 ze zm.
- Ustawa z 20.07.2017 r. – Prawo wodne, Dz.U. 2017, poz. 1556 ze zm.
- Rozporządzenie z 7.10.1997 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie, t. j. Dz. U. 2014, poz. 81.
- Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z 29.03.2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków, t.j. Dz.U. 2016, poz. 1034 ze zm.
- Rozporządzenie z 12.04.2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, t.j. Dz.U. 2015, poz. 1422.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z 5.12.2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu, Dz.U. 2003, nr 1, poz. 12.
- Rozporządzenie z 23.12.2002 r. w sprawie szczególnych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczanie odpływu azotu ze źródeł rolniczych, Dz.U. 2003, nr 4, poz. 44 ze zm.
- Rozporządzenie z 9.04.2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, Dz.U. 2004, nr 257, poz. 2573 ze zm.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z 26.01.2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu, Dz.U. 2010, nr 16, poz. 87.
- Rozporządzenie z 9.11.2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, t.j. Dz.U. 2016, poz. 71.
- Rozporządzenie z 24.08.2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu, Dz.U. 2012, poz. 1013.
- Załącznik „Rodzaje instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości” do rozporządzenia z 27.08.2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości. Dz.U. 2014, poz. 1169.

Orzecznictwo

- Wyrok ETPCz z 16.11.2004 r. (4143/02 Moreno Gomez v. Hiszpania).
- Wyrok ETPCz z 3.07.2012 r., Martinez Martinez i Pino Manzano przeciwko Hiszpanii, 616154/08.
- Wyrok NSA z 18.03.2009 r., II OSK 383/08. Lex nr 526577.
- Wyrok NSA z 2.02.2010 r., II OSK 223/09. Lex nr 592007.
- Wyrok NSA z 18.09.2012 r., II OSK 1459/12. Lex nr 1971173.
- Wyrok NSA z 14.11.2012 r., II OSK 1238/11. Lex nr 1291864.
- Wyrok NSA z 29.11.2013 r., II OSK 1550/12. Lex nr 1616519.
- Wyrok NSA z 20.12.2013 r., II OSK 1620/12. Lex nr 1792327.
- Wyrok NSA z 8.07.2014 r., II OSK 253/13. Lex nr 1519320.
- Wyrok SN z 3.10.2014 r., V CSK 630/13. OSNC 2015, nr 7–8, poz. 96.
- Uchwała SN z 26.02.2015 r., III CZP 108/14, OSNC 2016, nr 1, poz. 2.
- Wyrok WSA w Warszawie z 2.06.2005 r., IV SA 2586/03. Lex nr 179130.
- Wyrok WSA w Warszawie z 8.03.2007 r., IV SA/Wa 48/07. Lex nr 343529.
- Wyrok WSA we Wrocławiu z 3.10.2007 r., II SA/Wr 222/07. Lex nr 972273.
- Wyrok WSA w Lublinie z 15.01.2008 r., II SA/Lu 719/07. Lex 510791.
- Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 25.03.2008 r., II SA/Go 825/08. Lex nr 526352.
- Wyrok WSA w Olsztynie z 16.10.2008 r., II SA/Ol 370/08. Lex nr 1051065.
- Wyrok WSA w Białymstoku z 12.11.2008 r., II SA/Bk 154/08. Lex nr 540173.
- Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 27.11.2008 r., II SA/Go 510/08. Lex nr 540407.
- Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 24.06.2010 r., II SA/Go 303/10. Lex nr 643718.
- Wyrok WSA w Poznaniu z 14.07.2010 r., IV SA/Po 144/10. Lex nr 675134.
- Wyrok WSA w Poznaniu z 21.03.2012, IV SA/Po 818/11. Lex nr 1146117.
- Wyrok WSA w Poznaniu z 5.06.2012 r., II SA/Po 236/12. Lex nr 1258961.
- Wyrok WSA w Poznaniu z 22.11.2012 r., IV SA/Po 483/12. Lex nr 1697844.
- Wyrok WSA w Warszawie z 9.05.2013 r., VIII SA/Wa 1005/12. Lex nr 1611649.
- Wyrok WSA w Warszawie z 6.03.2014 r., VIII SA/Wa 911/13. Lex nr 1448254.
- Wyrok SA w Gdańsku z 17.02.2015 r., I ACa 448/14. Lex nr 1765943.
- Wyrok WSA w Krakowie z 24.04.2015 r., II SA/Kr 113/15. Lex nr 1787511.
- Wyrok WSA w Krakowie z 25.02.2016 r., II SA/Kr 1578/15. Lex nr 2010841.
- Wyrok WSA w Krakowie z 30.06.2016 r., II SA/Kr 407/16. Lex nr 2085170.
- Wyrok WSA w Białymstoku z 15.09.2016 r., II SA/Bk 443/16. Lex nr 2147062.
- Wyrok SA w Katowicach z 22.09.2016 r., I ACa 314/16. Lex nr 2115420.
- Wyrok WSA w Poznaniu z 29.12.2016 r., II SA/Po 761/16. Lex nr 2204943.
- Wyrok WSA w Olsztynie z 24.01.2017 r., II SA/Ol 1267/16. Lex nr 2220722.

Dokumenty urzędowe

- Druk Sejmu RP IV kadencji nr 3386.
- Kodeks przeciwdziałania uciążliwości zapachowej. Departament Ochrony Powietrza i Klimatu, Warszawa, 11 lipca 2016 r. (niepubl.).
- Pismo RPO z 27.10.2016 r. do Ministra Środowiska, znak: V.7203.5.2014.PM, (niepubl.).

PUBLIC-LAW FORMS OF COUNTERACTING THE SO-CALLED PHENOMENON OF ODOUR NUISANCE RESULTING FROM AGRICULTURAL ACTIVITY RELATED TO PIG PRODUCTION IN FACTORY FARMS

ABSTRACT

The gradual degradation of the environment and social conflicts are negative results of commercialization and intensification of agricultural production. Particularly destructive influence in this respect

is noted in connection with the activity of the so-called corporate farms, taking the form of farms with high concentration of animals. Therefore, one legal aspect of their functioning has been analysed in this paper: farms perceived as an odour-generating factor. Due to the fact that the pork market is vital for agricultural market in Poland, the considerations have been limited to pig farms.

The aim of the article is to analyse the current (*de lege lata*) public-law instruments in the Polish normative system that aim at counteracting the so-called odour nuisance resulting from agricultural activity related to pig production in factory farms.

The analyses led to the conclusion that Polish regulations, similarly to EU regulations, did not introduce an appropriate air protection standard against odour but only against certain substances in the air. At present there are only rules that affect the reduction of odour nuisance but they do so only partially and in connection with other issues.

Due to the lack of odour provisions they cannot be examined in the process of obtaining a decision on the environmental conditions of consent for a pig farm. The fact that such farms produce unpleasant odour cannot determine formal administrative and legal decisions. In particular, it is not possible to issue a legally effective decision that refuses to determine the environmental conditions of consent for the pig farm for reasons of a lack of regulations on odour and measuring methods.

Lack of legal procedures for making meaningful analyses of odour dispersion prevents proper assessment of the impact of such businesses on the environment and on human health. Nevertheless, the interpretation used by the administrative courts allows to assume that the odour aspect should be taken into account when issuing such decisions. As existing legal instruments introduce very limited and unsatisfactory legal protection for the inhabitants of the areas where such farms operate, it becomes necessary to apply the constitutional principle of sustainable development, the general principles of the environmental law and even the findings of the WHO as well as the case law of the European Court of Human Rights. This demonstrates a clear trend in the judiciary, in which not only the rights of persons to live in freedom from odour nuisances are recognized, but also the need for the protection by legal means.

For these reasons the problem of odour nuisance requires the introduction of a comprehensive and systemic solution. Therefore, it should be recognized that the attempt to regulate this area of socio-economic life, which involves the development of clear and precise rules concerning odour standards and methods of measurement of odour and air quality, is possible, justified and desirable.

Key words: odour nuisance, odour issues, corporate farms activities, factory (large-scale) farms, pig production, environmental protection